

Lilia Citko

Białystok

**Identyfikacja onimiczna szlachty litewsko-ruskiej
w średniowiecznych źródłach Wielkiego Księstwa Litewskiego
(na podstawie akt horodelskich)**

Kształtowanie się nazewnictwa mieszkańców Wielkiego Księstwa Litewskiego pozostawało w ścisłym związku z historią polityczną, gospodarczą i kulturalną tych ziem. Litwa od zarania dziejów była państwem zmiennej dominacji politycznych i zmiennej przewagi demograficznej ludności bałtyckiej i słowiańskiej. Rozległe osadnictwo pierwotnych Bałtów w dolinie Dżisny w epoce przedhistorycznej stopniowo załamywało się i cofało pod naporem słowiańskich plemion Krywiczów i Drehowiczów, a w X–XI w. – Rurykowiczów. Rządy Mendoga w drugiej połowie XIII w. dały początek wielowiekowej dominacji wojennej i politycznej Litwinów nad Rusią¹. W XIII w. po najazdach tatarskich, którym oparła się Litwa, wzrosły jej wpływy militarno-polityczne na ziemiach ruskich. Kolejni książęta litewscy (*kunigaikščiai*) w walkach z Tatarami podporządkowali sobie ruskie grody-księstwa: Mińsk (koniec XII w.), Grodno, Nowogródek (pocz. XIII w.), Połock (1307), Witebsk (1318), Pińsk (1320), Mścisław (1359), Brjańsk (1361), Kijów (1365), Smoleńsk (1395). Osiedlając na podbitych ziemiach, przyjmowali oni chrzest w obrządku bizantyjskim, ruski język i zwyczaje. Mimo jednak bliskich związków z Rusią i popierania prawosławia Litwini szukali kontaktów z Zachodem, propagując rozwój katolicyzmu. Dowodzą tego małżeństwa międzydynastyczne litewsko-polskie, które zapoczątkował wielki książę Trojden, poślubiając córkę księcia Konrada Mazowieckiego, o czym

---

¹ J. Ochmański, *Historia Litwy*, Wrocław 1990, s. 46.

informuje *Kronika Bychowca*²: „Troyden pak poymet doczku wo kniaziaty Mazoweckoho, y meł sneiu syna reczenoho Rymonta”. W 1279 r. książę Bolesław II poślubił córkę Trojdena o imieniu *Gaudemunda*. W XIV w. dochodzi do kolejnych małżeństw polsko-litewskich: *Danuty* Kiejstutowny (1377) z księciem Januszem I oraz *Aldony* Giedyminówny (1325) z Kazimierzem Wielkim³. Imiona córek wielkich książąt weszły wraz z *Witoldem*, *Olgierdem* i *Kiejstutem* na trwałe do imiennictwa polskiego⁴.

W dobie największego rozbitcia politycznego Rusi książęta litewscy osadzali swoich synów w dzielnicach ruskich, żeniąc ich z prawosławnymi księżniczkami. Świadectwem szerzenia się prawosławia na dworze wielkiego księcia Olgierda jest męczeństwo w 1342 r. trzech dworzan, których imiona *Eustachij*, *Anton* oraz *Iwan* wskazują na ich ruskie pochodzenie. O postępującej rutenizacji dynastii Olgierdowiczów świadczą imiona synów księcia, np.: *Wołodimir*, *Iwan*, *Semen*, *Andrej*, *Fedor*, *Dymitr*, *Wasyl*. Na rozpowszechniające się na dworach książąt litewskich prawosławie wskazują również związki rodzinne Giedyminowiczów z Rusią (m.in. matka Jagiełły – Juliana, księżniczka twerska; Zofia – córka Witolda, żona wielkiego księcia moskiewskiego Wasyla, syna Dymitra dońskiego), a przyjęcie chrześcijaństwa obrządku rzymskiego z Polski i unia Litwy z Polską były przede wszystkim konsekwencją zagrożenia ze strony Krzyżaków, których ekspansji nie powstrzymało prawosławie.

Po unii krewskiej w 1385 r. i ustanowieniu biskupstwa wileńskiego słabnie pozycja prawosławia w Wielkim Księstwie Litewskim. Na dwory i do miast napływają przybysze z Polski, głównie z pobliskiego Mazowsza. W czasach Witolda (wielki książę 1392–1430) pojawiają się kolejne grupy religijno-etniczne: znani tu już wcześniej Tatarzy (od 1324), Karaimi (ok. 1397), Żydzi (1388) oraz w ciągu XV wieku Cyganie⁵.

Zasygnalizowany wyżej kontekst polityczno-etniczny wpłynął na koegzystencję różnych języków w obrębie wielonarodowościowego państwa litewskiego, a tym samym na zetknięcie się różnych systemów onimicznych. W efekcie dochodziło do wzajemnych modyfikacji nazw, które można roz-

---

² T. Narbutt, *Pomniki do dziejów litewskich: Kronika litewska (Bychowca)*, Wilno 1846, s. 11–12.

³ L. Bednarczuk, *Stosunki językowe na ziemiach Wielkiego Księstwa Litewskiego*, Kraków 1999, s. 115.

⁴ J. Safarewicz, *Polskie imiona osobowe pochodzenia litewskiego*, „Język Polski” 1950, nr XXX, s. 113–119.

⁵ L. Bednarczuk, *Stosunki językowe na ziemiach Wielkiego Księstwa Litewskiego*, s. 116.

patrywać w aspekcie językowych zjawisk transpozycji, ujawniających się na płaszczyźnie graficzno-fonetycznej i morfologicznej.

Podstawę źródłową niniejszego tekstu stanowią nazwy własne zaświadczone w aktach traktatu horodelskiego z 1413 roku. Dokumenty horodelskie po raz pierwszy zostały wydane w serii *Akta unii Polski z Litwą* w pierwszej połowie ubiegłego stulecia przez Stanisława Kutrzebę i Władysława Semkowicza⁶. Stanowiły one przedmiot zainteresowań wielu historyków badających genezę unii, jej aspekty prawne i ustrojowe oraz znaczenie dla relacji polsko-litewskich⁷. Porozumienie zawarte 2 października 1413 r. w Horodle nad Bugiem na zjeździe monarchów, Władysława Jagiełły i Witolda Kiejstutowicza, oraz przedstawicieli szlachty obu państw było ważnym etapem w dziejach unii Polski i Litwy. Zwykle porównuje się je z umową krewską 1385 r., która rozpoczęła proces chrystianizacji Litwy w obrządku łacińskim, a także z unią lubelską 1569 r., która stworzyła w Europie nowy organizm państwowy – Rzeczpospolitą Obojga Narodów.

W Horodle miał miejsce akt adopcji heraldycznej – czterdzieści siedem polskich rodów szlacheckich przyjęło do swoich herbów rody bojarские Wielkiego Księstwa Litewskiego. Gwarantowały ten akt obustronnie wystawione dokumenty, z przywieszonymi pieczęciami przedstawicieli odnośnych rodów i z imiennym wyszczególnieniem zarówno adoptujących, jak też adoptowanych. Tym dwóm dokumentom towarzyszył trzeci, wystawiony wspólnie przez Jagiełłę i Witolda i opatrzony ich pieczęciami, który określał charakter relacji łączących Królestwo Polskie i Wielkie Księstwo Litewskie oraz potwierdzał zrównanie w prawach szlachty polskiej i bojarów litewskich, którzy przyjęli wiarę chrześcijańską w obrządku łacińskim⁸.

Dawne, mające nieraz stuletnią metrykę, badania kształtują w znaczącym stopniu do dziś pamięć o unii, bowiem we współczesnej historiografii zainteresowanie tym wydarzeniem jest słabsze. Wychodząc z przekonania, że niezbędne jest nowe spojrzenie na traktat w Horodle, zweryfikowanie dawnych opinii oraz reinterpretacja jego aktów, historycy z Instytutu

---

⁶ S. Kutrzeba i W. Semkowicz (wyd.), *Akta Unii Polski z Litwą 1385–1791*, Kraków 1932.

⁷ Bogatą literaturę na ten temat, począwszy od najstarszych pozycji z przełomu XIX/XX wieku po najnowsze publikacje, przytacza P. Rabiej w artykule *Dokumenty unii horodelskiej*, [w:] *1413 m. Horodlės aktai (Dokumentai ir tyrinėjimai). Akty Horodelskie z 1413 roku (Dokumenty i studia)*, pod red. J. Kiaupienė, L. Korczak, Vilnius–Kraków 2013, s. 83–84.

⁸ L. Korczak, *Horodlo. Na drodze ku dziedzicznej monarchii jagiellońskiej*, [w:] *1413 m. Horodlės aktai (Dokumentai ir tyrinėjimai). Akty Horodelskie z 1413 roku (Dokumenty i studia)*, s. 57–69; P. Rabiej, *Dokumenty unii horodelskiej*, s. 83–84.

Historii Litwy i Polskiej Akademii Umiejętności przygotowali nową edycję źródeł. Wydana w ramach serii wydawniczej *Traktaty międzypaństwowe Litwy XIII–XVIII wieku. Teksty. Studia* publikacja⁹ zawiera trzy dokumenty horodelskie, opublikowane w oryginale łacińskim¹⁰ oraz tłumaczeniu polskim i litewskim, artykuły krytyczne, katalog pieczęci oraz szczególnie cenny dla badań onomastycznych indeks osobowy.

Teksty źródłowe dotyczące adopcji herbowej rejestrują bogaty zbiór średniowiecznych onimów, dokumentujących interesujący etap kształtowania się nazewnictwa szlacheckiego w Polsce¹¹ i bojarskiego w Wielkim Księstwie Litewskim. W antroponomii tych warstw społecznych wiek XV był okresem odchodzenia od nominacji jednonazwowej i stopniowego utrwalania się systemu dwunazwowego – imienia i drugiego określenia nazewniczego, noszącego fakultatywny charakter i nieposiadającego wszystkich definicyjnych cech dzisiejszego nazwiska¹². Przedmiotem uwagi w artykule są modele nominacyjne oraz kategorie onimów służących do identyfikacji możnowładców litewsko-ruskich zarejestrowane w aktach horodelskich.

1. Imiona

Imiona stanowią podstawową kategorię onimiczną w identyfikacji szlachty Wielkiego Księstwa Litewskiego. Zaledwie część z nich to formy oficjalne imion chrześcijańskich, jak: *Andreas, Georgius, Jacobus, Johannes, Nicolaus, Petrus* lub złożonych imion słowiańskich, np. *Nemir, Stanislaus*. Znacząca grupa to antroponimy o genezie bałtyckiej, reprezentujące archaiczny, wspólny wielu ludom indoeuropejskim typ imion dwuczłonowych. Podobnie jak w językach słowiańskich, leksemy motywujące poszczególne człony tworzą pewne pola znaczeniowe, charakteryzując kulturę duchową, życie społeczne, system wartości ludzi kreujących te imiona¹³. Składniki leksykalne

---

⁹ 1413 m. *Horodlės aktai (Dokumentai ir tyrinėjimai)*. Akty Horodelskie z 1413 roku (*Dokumenty i studia*), pod red. J. Kiaupienė, L. Korczak, Vilnius–Kraków 2013.

¹⁰ Grupę aktów podpisanych 2 października 1413 r. na zjeździe w Horodle tworzą: 1. *Actum baronum et Nobilium Regni Poloniae*, 2. *Actum nobilium Magni Ducatus Lithuaniae*, 3. *Actum principium, regis Poloniae atque supreme ducis Lithuaniae Vladislai Jogaila et magni ducis Lithuaniae Alexandri Vytautas*.

¹¹ Onimy identyfikujące szlachtę polską omówione zostaną w odrębnym artykule.

¹² Najważniejsze z nich to: dziedziczność, obowiązkowość, niezmienność, asemantyczność, por. Cz. Kosyl, *Nazwy osobowe*, [w:] *Współczesny język polski*, pod red. J. Bartmińskiego, Lublin 2001, s. 438.

¹³ Ю. Юркенас, *Основы балтийской и славянской антропонимии*, Вильнюс 2003, s. 47–115.

imion nawiązują do życia wspólnoty plemiennej, jej organizacji w warunkach zagrożenia i wojny, por. *tautà* ‘naród’, *výti* ‘gonić, prześladować’ (*Butowdus*, *Gastold*, *Getowd*, *Monstowd*, *Tawtygerd*), określają cechy i przymioty wojownika, np. *gaĩ-as* ‘silny, potężny, mocny’, *galià* ‘siła, moc’ (*Minigail*, *Sunigal*), wskazują na wartości ważne w życiu społecznym, np. *girti* ‘chwalić’ (*Mondigerd/Mondygerd*, *Wissegerd*, *Tawtygerd*). Część imion zawiera leksemy wyrażające treści poznawcze, myślenie, por. *minéti* ‘wspominać’, *mintis* ‘myśl’ (*Minigail*, *Minimund*), pewne uczucia i stany emocjonalne, np. *viltis* ‘mieć nadzieję’ (*Monstwild*, *Rodywil*).

Starolitewskie imiona dwuczłonowe zostały poświadczane w ekscerpowanych dokumentach głównie jako jednonazwowe elementy identyfikacyjne, por. *Butowdus*, *Getowd*, *Monstwild*, *Monstowd*, *Rodywil*, *Twiributh*, *Wissegerd*. Notowane są również w roli drugiego, obok imienia chrześcijańskiego, członu formuły nominacyjnej: *Johannes Gastoldi*, *Jacobus Mingel*, *Petrus Mondiger*, *Nicolaus Tawtygerd*.

2. Patronimica

Identyfikacja przedstawicieli rodów litewskich za pomocą formacji na *-owicz/-ewicz* ma miejsce już w najstarszych średniowiecznych źródłach zredagowanych po łacinie i rusku. Jednym z najwcześniej udokumentowanych przejawów adaptacji bałtyckich nazw osobowych do języka ruskiego była substytucja formantu *-owicz/-ewicz* w miejsce litewskich przyrostków patronimicznych *-aitis*, *-onis*, *-unas*, *-enas*. Jak stwierdza litewski językoznawca, indoeuropeista, Kazimieras Būga¹⁴, transpozycja według tego modelu stosowana była na Litwie już w XIV w., por. *Jurij Korjat-ovič* (1375)¹⁵. W badanych źródłach struktury odojcowskie również są notowane. Tworzą je deirywaty od imion dwuczłonowych, jednoczłonowych bądź formacji przezwiskowych (np. z sufiksem *-ejko*): *Stanislaus Buthowthowicz* (n. lit. *Bùtautas* LPŽ I 365), *Woyschin Daneycowicz* (n. lit. *Daneikà*, *Dãnas* LPŽ I 454, 453), *Andreas Dewknetowicz* (n. lit. *Daũkantas* LPŽ I 471), *Gyneth Konczewicz* (n. lit. *Koňčius*, *Koňcis*, *Koňčas* LPŽ I 1045), *Woydilo Kussolowicz* (n. lit. *Kušelis*, *Kūšas*, *Kušys* LPŽ I 1139), *Johannes Rimowidowicz* (n. lit. *Rimvydas* LPŽ II 611), *Wolczco Rokutowicz* (lit. *Rakūtis*, *Rãkas* LPŽ II 567), *Minimund*

¹⁴ K. Būga, *Rinktiniai raštai*, t. I–III, Vilnius 1958–1962, t. I, s. 238.

¹⁵ Liczne przykłady tego typu adaptacji antropimów bałtyckich dokumentują latopisy białorusko-litewskie, por. L. Citko, „*Kronika Bychowca*” na tle historii i geografii języka białoruskiego, Białystok 2006, s. 237–238.

Sessnicowicz, Konczanus *Sukowicz* (n. lit. *Sukas* LPŽ II 855), Voysnar *Vircolewicz* (n. lit. *Virkas* LPŽ II 1229).

Konfrontacja zacytowanych nazw z analogicznymi antroponimami litewskimi (poświadczonymi w LPŽ), ujawnia wielopłaszczyznowe transpozycje graficzno-fonetyczno-morfologiczne, przystosowujące je do systemu języków słowiańskich. Oprócz zasygnalizowanej wyżej substytucji formantów patronimicznych analizowane źródła dokumentują inne sposoby adaptacji nazw bałtyckich do struktury morfonologicznej języków słowiańskich. Najczęściej jest to redukcja końcówek *-is*, *-ys*, *-as*, np. *Jadath*, *Mondigerd*, *Sangaw*, *Wyssegerd*, *Tavtigerd* i in. Charakterystyczne do dziś substytucje ujawniają się również w niektórych formantach przezwiskowych, prowadzących do zmian wzorca fleksyjnego: np. *-ila* > *-ylo*, por. *Woydilo*, *-aila* > *-ajlo*, np. *Sunigaylo*. Substituowanie form litewskich z zakończeniem *-a* przez odpowiedniki ruskie na *-o* jest, zdaniem Būgi¹⁶, efektem analogii do form wschodniosłowiańskich typu *Putilo*, *Dobriło*, *Gostilo*.

Genetycznie bałtyckie nazwy osobowe, zaświadczone w aktach horodelskich, ilustrują również różnorodne procesy substytucji fonetycznych. Na uwagę zasługują następujące zjawiska:

- 1) realizacja litewskiego *a* w postaci *o*, np. *Monywid*, *Rokutowicz*, *Rodywil/Rodwil*. Zachowywane jest natomiast starolitewskie *a* długie, któremu we współczesnej litewszczyźnie odpowiada *o*, por. *Konczeuicz*;
- 2) oddawanie litewskiego *o* długiego jako *a*, por. *Narymont*;
- 3) zachowywanie litewskiego *i* krótkiego, np. *Butrim*, *Mynigal*, *Sunigal* lub wprowadzanie substytutu w postaci *e*. Najczęściej tendencję do rozszerzania artykulacji samogłoski *i* do *e* ujawniają antroponimy, zawierające grupy *iR*, *iN*, które w badanych źródłach są realizowane jako *eR*, *eN*, por. *Mondigerd/Mondiger/Mondygerd*, *Tavtigerd*, *Wyssegerd/Wissegerd*. Różnicę w realizacji litewskiego *ir* wiązać należy z podłożem języka adaptującego imię. W białoruszczyźnie ma ono postać identyczną jak w języku litewskim, tj. *ir*, gdyż odpowiada rodzimym grupom *ir*, *yr* pochodzącym z dawnego połączenia **ir*, por. brus. *шыроки*. Grupa *er* natomiast mogła się pojawić na gruncie języka polskiego, który rozwinął ją zarówno ze starego **ir* (por. *szeroki*), jak też **r* w grupie **tr*¹⁷. Analogiczny wpływ na *i* mogła wywierać w polszczyźnie również następująca po nim spółgłoska nosowa *m*: *Gimbut/Giembut*. Zmiany *i* > *e* przed płynnymi i nosowymi nie znalazła natomiast białoruszczyzna.

¹⁶ K. Būga, *Rinktiniai raštai*, t. I, s. 231.

¹⁷ Z. Klemensiewicz, T. Lehr-Spławiński, S. Urbańczyk, *Gramatyka historyczna języka polskiego*, Warszawa 1981, s. 69.

4) regularna kontynuacja litewskiego [u] krótkiego jako [u], por. *Butrim, Sunigal*.

5) substytuowanie dyftongów litewskich:

Dyftong *ai* realizowany jest w kilku wariantach zapisów: jako *ai* (w takim zapisie pojawia się w źródłach staroruskich, np. *Якзайло*¹⁸), por. *Minigail*; *oy* (postać zapisu dominująca w omawianych źródłach), por. *Woydilo/Woydylo, Woysnar/Voyssnar*; oraz *e*, np. *Mingel/Mynigel* lub *a*, np. *Montygałowicz, Mynigal, Sunigal/Sunygal*.

Dyftong *au* w procesie transpozycji na języki słowiańskie posiada substytut w postaci połączenia *ow* (białoruskie fonetyczne *ou*), por. *Butowdus, Buthowthowicz/Butowtowicz, Getowd, Monstowd, Vitowdus*, czasem *aw*, np. *Dawgen, Dawxscha/Dawxa, Tawtygerd/Tavtigerd*, sporadycznie *ew*, np. *Dewknetowicz*. W jednym antroponimie udokumentowana została charakterystyczna substytucja dyftongu *au* w postaci *ol*: *Gastold*. W opinii Būgi¹⁹ tego typu formy pojawiły się wskutek hiperpoprawności wobec właściwej białoruszczyźnie zmiany > *u* przed spółgłoską *i* w wygłosie wyrazu, por. *воўк, быў*. Inaczej zjawisko to interpretuje Józef Reczek²⁰, objaśniając substytucję *Vitautas* > *Witolt(d)* wpływem imion germańskich z przyrostkiem *-old/-ald*.

Dyftong *eĭ* uzyskuje substytut w postaci *ey*, por. *Beynar, Daneykowicz/Daneycovicz* lub *oy*, np. *Boynar* bądź *e*, por. *Ewild, Gyneth*.

W zakresie spółgłosek uwagę zwracają następujące zjawiska:

1) substytuowanie litewskiego *g* w postaci zwarto-wybuchowego *g*, por. *Gastold, Gyneth, Surgut, Wissigin*. Nie są notowane zapisy ze szczelinowym, właściwym białoruszczyźnie *h* typu *Mindowh, Szwidryhayło*;

2) kontynuacja litewskich głosek *d, t* przed samogłoską *i* w zapisie typowym dla łaciny, np. *Woydilo, Mondigerd, Tavtigerd*, nieoddającym dyspalatalizacji tych spółgłosek w języku polskim i białoruskim;

3) zapisy litewskiego *ŗ* jako *ri*, np. *Butrim, Rimowidowicz, Twiributh*, rzadziej jako *ry* typu *Butrym, Rymowydowicz*;

6) substytucja w miejsce litewskiego *š'* odmianki niepalatalnej *sz*, np. *Kussolowicz*.

¹⁸ K. Būga, *Rinktiniai raštai*, t. I, s. 242.

¹⁹ Tamże, s. 254–259.

²⁰ J. Reczek, *Pochodzenie imienia Witold*, „Onomastica” 1969, nr 14, s. 144–161.

3. Nazwy odapelatywne

Identyfikacja rodów ruskich z użyciem antroponimów o motywacji apelatywnej znajduje zaledwie kilka zaświadczeń w ekscerpowanych dokumentach. Antroponim *Ralo* (ap. *palo* ‘radło’ Vasm III 439) odnotowany jest jako jednoelementowa formacja nazewnicza, natomiast *Wolczko* (< ap. brus. *воѣкъ*, ros. *волк* ‘wilk’ Vasm I 338) występuje w dwuelementowej formule identyfikacyjnej: *Wolczco* Culwa, *Wolczco* Rokutouicz. Genezę odapelatywną może mieć antroponim *Sak* (ap. *caк* ‘rodzaj sieci do połowu ryb’ Vasm III 546), tworzący model jednonazwowy, chociaż nie należy wykluczać w przypadku tej nazwy również motywacji odonimicznej (*Sak* < im. *Isaakij*).

4. Nazwy odmiejscowe

Dokumenty horodelskie notują nieliczne przykłady deskrypcji odmiejscowych jako sposobu identyfikacji szlachty litewskiej: *Surguthe de Resky-ni* / *Surguttēs de Roszkini* (*Surgut z Reszkim*), *Albracht Korewa de Sow-godsko* (*Wojciech Korejwa z Sowguniszek*).

* * *

Jak wynika z powyższych uwag, postać językowa utrwalonych w łańskojęzycznych dokumentach traktatu horodelskiego nazw osobowych ilustruje specyfikę stosunków narodowościowych w Wielkim Księstwie Litewskim, charakteryzującą się udziałem w kształtowaniu nazewnictwa kilku języków, z których najistotniejsza rola przypadła językowi białoruskiemu, polskiemu i litewskiemu. Znalazło to swój wyraz w powszechności zjawisk wzajemnego transponowania nazw, przejawiającego się w wielopłaszczyznowych procesach substytucyjnych w zakresie fonetyki oraz morfologii.

Pod względem struktury wśród badanych onimów identyfikujących rusko-litewskie rody bojarskie dominuje model dwunazwowy: imię + protonazwisko, chociaż notuje się również formuły jedno- i trójelementowe. Poszczególne człony tych formuł reprezentują charakterystyczne dla średniowiecznej nominacji kategorie onimiczne: imiona, patronimica, odapelatywne nazwy typu przezwiskowego oraz nazwy odmiejscowe.

Skróty

LPŽ – *Lietuvių pavardžių žodynas*, ats. red. A. Vanagas, t. A-K, L-Ž, Vilnius 1985–1989.

Vasm – М. Фасмер, *Этимологический словарь русского языка*, т. I–IV, Москва 1986–1987.

ap. – appellativum

brus. – białoruski

n. lit. – nazwisko litewskie

ros. – rosyjski

Р Э З Ю М Е

АНИМІЧНАЯ ІДЭНТЫФІКАЦЫЯ ЛІТОЎСКА-РУСКАЙ ШЛЯХТЫ
Ў СЯРЭДНЕВЯКОВЫХ КРЫНІЦАХ ВЯЛІКАГА КНЯСТВА ЛІТОЎСКАГА
(НА ПАДСТАВЕ АКТАЎ ГАРАДЭЛЬСКІХ)

Артыкул прысвечаны аналізу сярэдневяковых імён уласных, ідэнтыфікуючых літоўска-рускую шляхту Вялікага Княства Літоўскага, засведчаных у дакументах трактата ў Гародлі (*Akty Horodelskie z 1413 roku. Dokumenty i studia*, red. J. Kiaupienė, I. Korczak, Vilnius – Kraków, 2013). У гісторыі антрапаніміі для гэтай сацыяльнай групы XV век быў перыядам адыходу ад намінацыі аднайменнай і паступовага замацавання сістэмы двухіменнай – імя і другога іменнага акрэслення. Функцыю протаімя маглі выконваць патронімы, адапелятыўныя назвы тыпу мянушак, мясцовыя назвы. Даследуемыя антрапанімы, сфарміраваныя ў варунках шматэтнічнай дзяржавы, адлюстроўваюць рознаўзроўневыя балтыйска-славянскія транспазіцыі ў вобласці фанетыкі і марфалогіі.

Ключавыя словы: Антрапанімія, імёны ўласныя, намінацыйная мадэль, моўная транспазіцыя.

SUMMARY

ONIMIC IDENTIFICATION OF THE LITHUANIAN-RHUTENIAN NOBILITY
IN MEDIEVAL SOURCES OF THE GRAND DUCHY OF LITHUANIA

The article is devoted to the analysis of medieval onyms identifying the Lithuanian-Rhutenian nobility in the Grand Duchy of Lithuania. They were testified in the documents of the treaty in Horodlo (*Akty Horodelskie 1413. Dokumenty i studia*, eds. J. Kiaupienė, L. Korczak, Vilnius–Cracow 2013). In the history of

anthroponymy of this social class, the 15th century was marked by moving from one-name designation and gradual establishing of two-name system – first name and second denotation. Patronymic surnames, nicknames, place names performed the function of proto-surname. Anthroponyms under examination, formed in multiethnic state reflect multi-dimensional Baltic-Slavonic transpositions in phonetics and morphology.

Key words: anthroponymy, onimic category, naming model, language transposition.